ARMENIA. Journal en langue Arménienne fondé à MARSEILLE en 1885

ԱՐՄԷՆԻԱ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 34րդ տարեշրջանի (1918 օգոստոս–1919 յուլիս) բաժնորդագինն է 20 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, ԿԱՆԽԻԿ։ Ամսական բաժնորդագինն է 2 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանգ.։ Նամակ կամ դրամ ղրկել այս հասցէով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal *Armenia*
MARSEILLE (France)

ԼԴ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 6

1918 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11 Դ.
(Հ. Տ. 1918 Օգոստոս 29)

ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, հատառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագիրները։
Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։
Ծանուցման 1 միլիակ գիրը 1 սանտիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 2 սանտիմ։

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié ,17

ԲԱՑՈՒԱԾ Է ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ "ԱՐՄԷՆԻԱ„Ի ԼԴ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

(1918 ՕԳՈՍՏՈՍ — 1919 ՅՈՒԼԻՍ)

Ամբողջ 34րդ տարեշրջանի (1918 օգոստոս-1919 յուլիս) բաժնորդագինն է 20 ֆրանք։

Կարելի է նոյն հաշուով բաժնորդագրուիլ նաեւ 6 ամսի (10 ֆր.) եւ 3 ամսի (5 ֆր.) համար։

«Արմէնիայի Օժանդակ»ները կրնան իրենց յարմար տեսած անձերի համար տարեկան բաժնորդագինը 10 ֆրանգ հաշուելով՝ «Արմէնիա» բերել տալ քանի օրինակ որ ուզեն իրենց լրագրի ծրարին մէջ դրուելով։ Կարելի է նաեւ Օժանդակի նշանակած բաժնորդի հասցէին ուղղակի դրկել Արմէնիան, տարեկան բաժնորդագինը 12 ½ ֆրանգ (2 ½ տոլար) միայն հաշուելով արտասահմանի համար։

Մ. ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

	Ֆր. անդմ.
Ա. Հայ գիւղացուհի մը Բ. տպագր.	,40
Բ. — Ը. (Սպառած)	
Թ. «Արմենիայի յուշատետր (Ա. տարի)	1,40
Ժ. Վրէժ	,20
ԺԱ. Թատեր Ռացինի	,20
ԺԲ. Նոյշներ Մ. Փորթուգալեանի գրած առաձնատարեալներ	,15
Ժ. Մը պուլկար ճայրենասէր (Պուլկարիայի Յեղափոխութեան ծագմանպատմութիւնը)	1,40
ԺԴ. Մը՛ գաղիք	,20

Մարսէյլէն դուրս ղրկելու փոստի ծախքը կը վճարուի հրատարակողէն։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպութիւն. — Ատափազարցիների տարագրութիւնը. — Քրիստոնեայների կոտորած Պարսկաստանի մէջ. Եկեղեցի եւ եկեղեցական. — Նամակ Իտալիէն (Հռոմ). — Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութենէն. Նուիրատուութիւններ Արմէնիայի. — Ամերիկեան Յաղկեփունջ մը քաղուած զանազան լուրերէ. — Ռուսիա. — Ատրպատականի անջատման շուրջ. — Զէքօ-Սլովագ պետութիւնը. — Տեղական. — Ծանր դէպքեր Պուլկարիայի մէջ. — Պատերազմական լուրեր։

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

Խօսքը նիւթական կազմակերպութեան վրայ չէ այստեղ. ամէն ոք գիտէ թէ անկանոն, անկազմակերպ բանակ մը ոչինչ կարժէ իբր այժ, թէկէ միլիոններով հաշուի այն, ինչպէս էր ռուսական մեծապղծդ բանակը որ այսօր ծիծաղելի ու ցաւալի ոչնչութիւն մը միայն կը ցուցադրէ։ Նաև ո՞վ չգիտեր որ վերջին հայկական ինքնապաշտպանութեան և դիմադրական կռիւներուն մէջ ի՛նչպիսի աղէտաւոր հետեւանքներ յառաջացուց այդ թերացումը։ Հա՞րկ է նաև պնդել թէ խառնիխուռն և ցիրուցան խիճերով ու քարերով կարելի չէ հաստատուն շէնք մը կանգնել։

Այս բոլորը կը պատկանին նիւթական կազմակերպութեան. բայց կայ նաև ուրիշ կազմակերպութիւն մը անշօշափելի և անտեսանելի. այդ հոգեկան մաւոր ու բարոյական կազմակերպութիւնն է որ յաճախ շատ աւելի կարեւոր է և փրկարար այժ մը կը ներկայացնէ ժողովուրդներու ճգնաժամային վայրկեաններուն մէջ։

Օր մը եթէ հետաքրքիր մէկը ուզէր շրջիլ հայ ժողովրդական զանգուածներուն մէջ և կամենար անոնց կարծիքն ու իրտնուրդը առնել ազգային ոեֆ խնդրի համար, շատ դիւրաւ պիտի կրնար հասկնալ թէ ի՛նչ է բարոյական կամ հոգեկան կազմակերպութիւն ըսուածը։

Շատ քիչ է թիւը անոնց որոնք որոշ իտացուած հայեացքներ ունին հասարակական դործերու մէջ։ Զկայ մարքերու որոշ ուղղութիւն, ձգտում. չդիտեն թէ իրապէս ի՛նչ կը պահանջեն իրենք, թէ ի՛նչպէս կարելի է յաջողիլ ապդային ձեռնարկներու մէջ, թէ ազգերու յառաջդիմութիւնը ի՛նչ բանի մէջ կը կայանայ. վերջապէս կը պակսի հոգեկան անհատականութիւնը. այլապէս ինչի՞ վերագրել այն յարաշարժ ու յարաֆոփոխ մտայնութիւնը որ յաճախ ամբութեան կը դատապարտէ ամէն դործ։

Մարդը կը բաղկանայ երկու անձնաւորութիւններէ, նիւթականէ և բարոյականը. և ահա ճիշդ այս կէտին մէջ է որ մարդը կը զոնդաղանուի անասունէն։

Հոգեկան կազմաւորութիւն չունեցող մարդերու հանախմբումը կը նմանի հազարաւոր մասնիկներէ բաղկացած մեքենայի մը որ կը դործէ կեդրոնական անիւի մը շարժումով. երբ անիւը դադրի դործելէ, միւս բոլորը կը դադրին շարժելէ. կամ թէ կը նմանի ոչխարներու հօտի մը որ անհովիւ մնացած պահուն դիւրաւ կեր կերթայ դայլերու որկորին։

Հոգեկան կազմաւորութեան և անկազմաւորութեան ամենէն փառաւոր օրինակը կարելի է մէջ բերել Թիւրք և Ֆրանսացի զինուորի բաղդատութեամբ։

Ամէն ոք գիտէ թէ դազանային բնազդ ունեցող Թիւրք կամ քիւրդ զինուորը ինչպիսի խելակորոյս ոչխար մը կը դառնայ երբ անդլուխ մնայ, կորսնցնէ իր հրամանատարը. մինչ մենք այստեղ ամէն օր հիացումով կը կարդանք ու կը լսենք Ֆրանսացի զինուորներու դիւցազնական ադարքները։ Բանի՞ քանի դէպքեր պատահած են որ վաշտի մը հրամանատարը սպաննուած պահուն, պարզ զինուոր մը յառաջ նետուած և վարած է ճակատամարտը դէպի յաղթանակ. և արդէն առանց ատոր, ամէն Ֆրանսացի զինուոր դիտէ թէ ի՛նչ պէտք է ընել վտանգի պահուն, ի՛նչպէս պէտք է կռուիլ, կառավարուիլ. ամէն զինուոր իր ընդհանուր հրամանատարը ունենալէ զատ, պէտք է ինքն իր հրամանատարը ըլլայ միանդամայն։

Այս է որ մեզ կը պակսի. ամէն ոք պէտք է գիտնայ նաև ինքզինք կառավարել և ասոր է որ կըսուի հոգեկան կազմաւորութիւն։

Երբ մարդիկ տիրանան այս հասկացողութեան, աւելի դիւրութեամբ կրնան յարգել օրէնք և կանոն և ուղղել իրենց անկանոնութիւնները. այլեւս չեն նկատուիր անբաններ, այլ մարդիկ՝ որոնց կարելի չէ խարել, որոնք կըմբռնեն հայրենիքի և ընդհանրութեան օդուտը և որոնք ի հարկին իրենց կարողութենէ վեր զոհողութիւններ այ կրնեն, սրբազան իրաւունքի մը պաշտպանութեան համար։

Թ. ԵՂԻՇԷ

ԱՏԱԲԱԶԱՐՑԻՆԵՐԻ ՏԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Շար. 3րդ թուէն եւ վերջ)

Այսպէս երեք շաբաթ մեր տունները փակելէ ու տանջանքի օրեր ալ բանտարիուելէ ու չարչարուելէ վերջ, յուլիս 18 շաբաթ դիշեր առտուն կանուխ հրաւիրուեցանք երթալ Բաղքէսիրայ ժողովարանը։ Երբ դացինք, տեսանք դարձեալ Մինոյն Իպրահիմ Պէյը։ Խօսքը մեզի ուղղելով ըսաւ. «Ձեր տան գոյքերը, խանութներուն ապրանքները և ինչ որ ունիք, պէտք է կառավարութեան յանձնէք ձեր տան բանալիներովը միասին և վաղը առտու ինը թաղեցիներդ պիտի մեկնիք դէպի Գոնիա և մինչև պատերազմին վերջանալը հոն պիտի մնաք»։ Եւ ըսուեցաւ որ անոնք, որ դրամ ունին, չոգեկառքով կրնան երթալ. իսկ անոնք որ չունին, պէտք է հետիոտն քալեն։ Այս լուրը շատով տարածուեցաւ քաղաքին ամէն կողմը։ Մեզի փորձեցին շուկան երթալ և քիչ մը ապրանք ծախելով ճամբու ծախք դոյացնել,

սակայն այդ ալ արգիլեցին։ Յաջորդ օր, առաւ կանուխ, չէթէները եւ Ժանտարմաները գալով մեզ առին և կայարան տարին։ Անկից ճամբայ հանելով մեզ, տեղէ տեղ տանելով ու քաշքաշէ քաշաք պատցնելով՝ Օսմանիէ հասանք։ Հոն տասներեք օր ուան դադար մը տուին։ Երբոր կառք պիտի վարձէինք, տիպուտած էինք միշտ յիսուն դրուշնոց կառքերուն հինգ հարիւր դրուշ վճարել. ու այսպէս հասանք Հալէպ։ Երբ Հալէպ հասանք, տեղւոյն Սէվգըյաթի պաշտօնեան, Մուխթար Պէյ անուն մէկը, ինձի մատենալով տեղեկութիւն հարցուց ու երբ իմացաւ Ատաբազարցի ըլլալիս ու տեսնելով մեր տասնըհինգի չափ հիւանդները, խրդճաց մեր վրայ։ Այս պաշտօնեան մամանակին Ատաբազարի մէջ կառավարական պաշտօնեայ եղած ըլլալով, արտօնութիւն շնորհեց մեզի երկուք ու կէս ամիս բնակիլ հոն։ Սակայն տեղին կուսակցայր, որ Պիթլիսէն նոր վերադարձած էր, չարիք չմտածեց, որ խնդրե դպիրներուն գլխուն չը բերէր։

Այս տեսնելը Հալէպի զանազան կողմերէն դպիրներ կը բերուէին ու կը ջնջէին դէպի Տէր Զօր, ու մեզ ալ Դամասկոս ու Բէյրութ։ Մերիններէն ալ շատեր քշուեցան դէպի Տէր Զօր. բայց իմացած էի որ մեր ինը թաղերու բնակիչները Հալէպի մօտ Գաթմա բուսած տեղը կը բնակէին և անոնց մէջն էր վիճակիս Առաքնորդը։ Այս միջոցին, որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը տեղս կը մնար ու Ճէմալ Փաշայի պաշտպանութիւնը կը վայելէր, իր միջոցով աշխատեցայ արտօնութիւն առնել տալ և մեր առաքնորդը Հալէպ փոխադրել, սակայն չյաջողեցայ։ Ոստի ես ինքս գրեցի Առաքնորդին որ աշխատի կերպով մը ինքզինքը Հալէպ հրաւիրել։ Այս տեսնելը, թէև գաղթականներու Հալէպ մուտքը արգիլուած էր, սակայն նա յաջողեցաւ 3 օրուան համար արտօնութիւն առնել և ոստիկան Զարդճեան Անդրանիկ էֆէնտիի հետ Հալէպ հասնիլ 1915 հոկտ. 17ին։ Երբ հասաւ, յաջողեցանք տեղւոյն երեսփոխանաց և հաքիմին միջոցաւ Հալէպէն երկու օր հեռու Մաարա ըսուած գիւղաքաղաքի մը մէջ բնակելու արտօնութիւն առնել։ Նոյն ամսոյն 30ին մենք ալ յիշեալ վայրը հասնելով, վեց ամիս մնացինք հոն։ Սրբազանը Ատաբազարի պարպումէն հինգ օր վերջ ճամբայ եղած է և այն տեղէն սկսեալ մինչև Մաարա հասնիլը, իզմիտի Հայերուն մասին քանիցս հեռագրած է Պոլիս ու նեղուած խնդրած է, սակայն անօգուտ եղած է։ Մաարայէն ալ Պոլիս դիմուեցինք որ մեզ մեր տեղը վերադարձնեն. ու ասոր պատասխանը եղաւ՝ մեզ զրկել դէպի անապատ։ Տասն օրուան անապատային տաժանելի ճամբորդութենէ վերջ, Եփրատի եզերքը Մէսքէնէ քաղաքը՝ 60.000 Հայ մեռելներու քաղաքը՝ հասանք։ Այստեղ 8-10 վրաններու տակ բնակող Արաբներու վարը մ'է, սարսափելի աւազուտ ու դէշ։ Հոս վրաններու ներքև Ճացինք երկուք ու կէս ամիս ու մեր քաղաքացիներուն կէսին գերեզմանները հոն փորեցինք ու մեր ապօթքները կատարեցինք, մինչև որ մեր պատուական Զաւէն Պատրիարքին քանիցս քաշած հեռագիրներուն շնորհիւ յաջողեցանք Ատրկէի Մէզանիպ Նազըրէն հրաման առնել մեզ Երուսաղէմ փոխադրելու համար։ Ու անկէ վերջն էր որ Անգլիացիք գրաւեցին Երուսաղէմը ու մենք ազատեցանք։ Փա՛ռք Տիրոջ, մինչև այսօր ողջ ենք և սրբազան հայրը իր ողջոյնները կը զրկէ իր հեռաւոր տեղերու մէջ գտնուող մարդոցին։

Հոս տեղ գտնուող Ատաբազարցիները հետեւեալներն են։ —

Ատաբազրեցոց, կինս Հայկանուշ, որդեգիր աղջիկ մը կէրմէ Գուլա Պէլէնցի, Աղ Հիսարցի Պօյաճեան Յաճատի եղբօր աղջիկը Արմենուհի, աներս Միսաք Ոսկանեան, Տ. Սահփան քահանայ Ոսկանեանի եղբօրորդին Հրանդ, Ս. Կարապէտ թաղեցի Սահակն Յակոբեան կամ Թամպուլեան, կարապետ Ատուր Շիրինեան, Անդրանիկ Շիրինեան, խահուէճի Արթինեանի եղբայրը։ Վերջին երկուքը առանց ընտանիքի, իսկ Սահփան Երուսաղէմ ամուսնացած։

Ահաւասիկ, սիրելիներս, ձեզի հակիրճ կերպով պատմեցի մեր վիճակը։ Ձեզմէ կը խնդրեմ սակայն, որ ամէն կարելի միջոց ի գործ դնէք ու իմացնէք իմ մօրաքրոջս աղուն Յովհաննէս Եպսճեանի, իմ մօտաւոր ազգականներս են նաև Բենիամին և Վարդան Եպսճեան եղբարք։ Նիւթական օժանդակութիւն մը ընելով, ինձ մեծ բարիք մը ըրած կըլլան։

Գարեգին ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԲՐԻՍՏՈՆԵԱՅՆԵՐԻ ԿՈՏՈՐԱԾ ՊԱՐԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թէհրանէն սեպտ. 8ին տրուած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ քիւրտ հրոսախումբեր, քալաբերուելով թիւրք զօրքերի շուտով հոն հասնելու լուրերէն, քրիստոնեայներու կոտորած ըրեր են Ուրմիոյ մէջ։ Ցաւալի է որ այդտեղ գտնուող քրիստոնեայները Հայեր և Ասորիներ են։ Պատուածներին մէջ են նաև Ֆրանսացի միսիոնարներ։

ԵԿԵՂԵՑԻ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ (1)

Եւ ոչ մի ազգի մէջ եկեղեցի և եկեղեցական գաղափարներն այնքան տարտամ ու յաճախ իրենց իսկական նշանակութիւնից բոլորովին տարբեր ձեւով չեն ըմբռնուում ու գործադրուում, որքան մեր ազգի մէջ։ Ընդհանուր որ մենք յատակութիւն ունինք արեւմտեան մշակոյթի ջահակիրները լինելու Արեւելքի մէջ, բայց և այս կէտում երբէք օգտուած չենք Արեւմուտքի արած յառաջդիմութիւնից։ Եւ եթէ այս չնչումը մնար միայն տեսական հետազօտութեանց սահմանների մէջ՝ այդ դէպքում յօդուածս մատուցի կկորցնէր իր տժմէականութիւնը, քանի որ նման պարզապէս այն նիւթը կդառնար զուտ գիտական հետազօտութեանց ենթակայ, որի համար լրագիրը ոչնպատակ և ոչ էլ տեղ ունի։ Բայց քանի որ մեզ մօտ տեսական այս թիւրըմբռնումը զուգորդում է նաև նրանից բղխող և նոյնպէս թիւր գործնական կողմը, ինչ որ անժիջապէս կապուում է մեր օրուայ ազգային եկեղեցական կեանքի հետ, ուստի ազգային լրագիրը իւր պարտքը պիտի համարի հրապարակ հանել և ճշտել նաև այս զաղափարները, ցոյց տալով նրանց տեսական ճիշտ ըմբռնմանը համապատասխանող գործնական հետեւանքները։

Ուրեմն, որպէսզի կարելի լինի եկեղեցի և եկեղեցական գաղափարներից բղխող գործնական ճիշտ եզրակացութիւններ հանել մեր ազգային եկեղեցական կեանքի նկատմամբ՝ անհրաժեշտ է տալ ամէն այդ զաղափարների տեսական բովանդակութիւնը։

Ըստ այդմ եկեղեցին ամէն բան լինելուց առաջ մի կրօնական հիմնարկութիւն է։ Կրօնականն է, որ եկեղեցու կորիզն է կազմում, և կրօնականն է որով պայմանաւորուում է եկեղեցու գոյութիւնն ու նպատակը։ Ինչպէս որ մարդկութեան կամ ազգերի համայնական կեանքի մէջ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն ունի իւր որոշ նպատակը (քաղաքական, առեւտրական, գիտական, մարդասիրական և այլն), այնպէս էլ եկեղեցին որպէս միւնոյն գաղափարի շուրջը համախմբուած անհատների մի կազմակերպութիւն, ունի իւր յատուկ նպատակը, որ է, ինչպէս ասացի, կրօնականը, այսինքն՝ Քրիստոսի վարդապետութեան անխախտ պահպանումն ու տարածումը, ինչ որ իւրաքանչիւր եկեղեցու գաւանանքի միակ հիմքը, աղբիւրն է կազմում։ Այս անխախտ պահպանմամբ ի հարկէ չեմ ուզում ասել, թէ գաւանական խնդիրների բարեփոխումներն ընդհանրապէս անթոյլատրելի են. ընդհակառակը, նման բարեփոխումներն անխուսափելի են և յաճախ նոյն իսկ անհրաժեշտ, քանի որ եկեղեցին իւր ամբողջութեամբ մի ապրող հիմնարկութիւն է, իսկ այն ամենը ինչ որ ապրում է՝ ենթակայ է բարեփոխման։

Ահա այս է եկեղեցի զաղափարի տեսական բովանդակութիւնը իւր ընդհանուր էական գծերի մէջ, ինչ որ շատերի համար նորութիւն չէ, բայց քչերի կողմից է կիրարկուում գործնական կեանքի մէջ։

Այսպէս հասկանալով եկեղեցական կազմակերպութեան էութիւնն ու նպատակը, դիւրին է արդէն եկեղեցականի դերն ու նպատակը որոշել։ Եկեղեցականը այն անձն է, որը իւր կեանքի բովանդակութիւնը կազմող գործունէութիւնը ի սպաս է դնում եկեղեցուն, անդամագրուելով եկեղեցու նուիրապետութեան մէջ։ Այսպէսով եկեղեցականի գործունէութեան նպատակը, հիմքում վերցրած, նոյնանում է եկեղեցու նպատակի հետ։ Կրօնական խիստ հետեւողական մտածողութիւն ունեցող անձինք կարող են ինձ առարկել թէ ո՛չ միայն եկեղեցականի, այլ և ամէն մի անձի կեանքի նպատակը նոյնանայ պիտի եկեղեցու նպատակի հետ։ Լաւ. այս առարկութիւնը մինչև մի որոշ աստիճան ճշմարիտ է։ Սակայն այն էական տարբերութիւնը մեր եկեղեցականի և ոչ-եկեղեցականի միջև, որ առաջինը հրապարակաւ ուխտում է ծառայել եկեղեցուն, այսինքն՝ ապրել և գործել համաձայն եկեղեցու ընդդրկած նպատակի, ինչ որ վերջինը չէ անում։ Այս կերպ ասած՝ եկեղեցականը ընտրում է մի որոշ կոչում, ինչ որ ոչ եկեղեցականը չէ ընտրում։

Եկեղեցի և եկեղեցական գաղափարների տեսական բովանդակութիւնը այս ձեւով ըմբռնելուց յետոյ դառնանք իրականութեանը, դիտենք գործնական կեանքը։ Ահա այստեղ է, որ պատմութեան օգնութեանը պիտի դիմենք։ Դիտելով պատմական զարգացումը, տեսնում ենք, որ եկեղեցին դանդաղ դարաշրջաններում ազդուելով և օգտուելով ժամանակի սոցիալ-քաղաքական պայմաններից, ինչպէս և կրօնափիլիսոփայական նպաստաւոր ուղղութիւններից, իւր ձեռքն է կենտրոնացնում մի շարք խնդիրներ, որոնք եկեղեցու բուն նպատակի հետ և ոչ մի առընչութիւն չունին։ Շատ հեռու չերթալու համար բաւական է յիշել պապական եկեղեցին միջին դարում, երբ նա ունէր պետական ֆունկցիաներ էր վարում, քան կրօնական։ Բայց ի՞նչ եղաւ այս դրութեան արդիւնքը. — կռիւ եկեղեցու և պետութեան միջև. մի կռիւ, որը տեւեց մինչև 19րդ դարը, թէև կոխեց նոյն իսկ 20րդ դարը, բայց վերջացաւ պապական եկեղեցու պարտութեամբ. նայած դրան, պապական եկեղեցին մինչև օրս էլ չի ճանաչում այն սահմանափակումները, որոնք արուեցան նրա հանդէպ պետութեան կողմից և մինչև օրս էլ պնդում է իր միջին դարում վայելած իրաւունքների և մեծաշնորհների վրայ։ Սրանով ի հարկէ դրութիւնը չի փոխուում։

Պապական եկեղեցու այս օրինա-

(1) Ինչպէս ուրիշ ազգերի, նոյնպէս և մանաւանդ մեր ազգի մէջ եկեղեցին տակաւին մեծ դեր կը կատարէ։ Անհրաժեշտ է ուրեմն ուսումնասիրել եկեղեցին և եկեղեցականին ունեցած և ունենալիք պաշտօնը մեր հանրային գործերի մէջ։

Շնորհակալ ենք Տ. Էռօպաքէն որ այդ նիւթին վրայ սոյն ուշագրաւ ուսումնասիրութիւնը զրկած է մեզ հրատարակութեան համար և չնայելով անոր երկարութեան, երկու մասի բաժնած կը հրատարակենք Արմէնիայի մէջ, մեր ընթերցողների ուշադրութիւնը յատկապէս հրաւիրելով անոր վրայ։ ԽՄԲ.

կից չատ բան ունինք սովորելու մենք Հայերս, մանաւանդ մեր եկեղեցական-թիւնը։

Եթէ այս ուղղութեամբ մօտենալու լինինք հայ եկեղեցուն, պիտի տեսնենք, որ նա ևս պատմական ու քաղաքական մի շարք հանգամանքների պատճառով դարերից ի վեր իւր ձեռքն է կենտրոնացրել հայի ազգային քաղաքական կոչմին վերաբերող մի շարք հարցեր, որոնք հիմքում վերցրած, իւր բուն նպատակի հետ կապ չունին։ Բայց այն ուրախալի տարբերութիւնը կայ կաթոլիկ և հայ եկեղեցու միջև, որ հայ եկեղեցին ոչ թէ հայ պետութեան իրաւասութեանը վերաբերող իրերն է իրացրել (աւա՜ղ, այդ պետութիւնը դարերէ ի վեր դադարել է գոյութիւն ունենալուց), այլ ցիր ու ցան եղած, օտարի լծի տակ ճնշած հայ ժողովրդի ազգային-քաղաքական հոգսերը իր վրայ առնելով աշխատել է հնարաւոր չափով պահպանել այդ ժողովրդի ազգային իրաւունքները նրա վրայ իշխող պետութեանց հանդէպ։ Այսպիսով կաթոլիկ և հայ եկեղեցու կատարածի տարբերութիւնը այս կէտում նրա մէջ է կայանում, որ կաթոլիկ եկեղեցին առաջնորդուել է նուաճողական ձգտումներով, իսկ հայ եկեղեցին «եկա՛ք տա՛ք իմ ամենայն վաստակեալք և բեռնաւորք, և ես հանգուցից զձեզ» օրինակին է հետևել։ Եւ այսօր ամեն գիտակից և անկեղծ անհատ խոնարհուելու է հայ եկեղեցու այս անձնուէր և ազգօգուտ վարմունքի առաջ։

Սակայն երբէք մոռնալու չէ, որ հայ եկեղեցին իւր այս վարմունքը շարունակելու է մինչև մի որոշ աստիճան. մինչև այն օրը, երբ հայ ազգը ի վիճակի կլինի իւր ազգային քաղաքական հոգսերը վերստանձնելու, երբ մենք կունենանք մեր երազած քաղաքական անկախութիւնը։ Եւ այն օրուանից, երբ այս փոխանցումը տեղի կունենայ, հայ եկեղեցին կամփոփուի և կզօրանայ իւր բուն իսկ նպատակի մէջ, որ է հայ ազգի կրօնաբարոյական հոգատարութիւնը ու յարակից խնդիրներ։ Իսկ հայ եկեղեցականը, որ այսօր հանդիսանում է որպէս հայ ազգի կրօնական և քաղաքական ներկայացուցիչը, յետոյ ներկայացնելու է հայ ազգը միայն ոչ լոկ, դէթ գլխաւորաբար որպէս կրօնական-եկեղեցական կազմակերպութիւն։ Այս կէտը ամենքի համար պարզ պիտի լինի, և ամբողջ հայ ազգը համամիտ պիտի լինի այս խնդրում, որպէսզի կարողանանք տեղիք չտալ այն կռիւներին, որոնք զանազան անունների տակ (Pfafenbriefe Զուիցերիայում, Iosephismus Աւստրիայում, Kulturkampfe Գերմանիայում և այլն) Ծագեցան Եւրոպայում։

(Շարունակելի)

ԷՌՕԿԱՔ

ՆԱՄԱԿ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

Հռոմ, 31 օգոստոս 1918

Ինչպէս ժամանակին Ամերիկայի ընթերցողները իմացան, Հռոմի մէջ կազմուեցաւ հայկական անկախութեան համար իտալական գումիդէ մը։ Այժմ սոյն գումիդէն, որ ամէն օր կը ծանուցանէ ստացած համակրական նոր նամակները (Piava գտնուող զինուորներ նոյն իսկ կը գրեն), արդէն սկսած է գործել։ Իտալիոյ գրէթէ բոլոր մամուլը իր տարամադրութեան տակ ունենալով, օր չանցնիր որ յօդուած մը չերեւի թերթերուն մէջ հայկական դատին շուրջ, օր չանցնիր որ յիշեալ գումիդէն թերթերուն չտայ յայտարարութիւններ հայկական բանակի շարժումներուն, դաշնակիցներուն հետ Հայոց ունեցած քաղաքական յարաբերութեանց վրայ եւ այլն։

Հայութեան շուրջ համակրական շրջանակը երթալով կը լայնայ, այնպէս որ կրնանք յուսալ թէ մօտերս այս համակրութեան շրջանակին մէջ կը մտնեն եւ պաշտօնապէս Իտալիոյ ճակատագիրը կառավարող անձինքը։

Ա.Օ.Ս

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ ՓԱՐԻԶԻ

Փարիզ, 1 սեպտեմբեր 1918

Ամերիկայի թիւ 4ին մէջ հրատարակուած թղթակցութեան մը հետեւեալ լուսաբանութիւնը կուտանք։

Փարիզի Հայ Ուսանողական Միութիւնը ներկայ պարագաներու բերմամբ դըժբաղդաբար անկերպարան վիճակի մը հասած էր. իրեն անդամներուն շատերը ցրուած, կռուի գացած էին պատերազմի սկիզբէն ի վեր։ Ընդհանուր ուսանողական կեանքը քայքայուած ըլլալով մէջտեղ ուսանողական հարց չիկար եւ հրապարակն ալ քաղաքականութեամբ տարուած Միութեանս վերադարձող ու մնացած անդամները իրենց հայրենասիրական գործունէութիւնը ցոյց տուին Միութենէն դուրս իրենց պատկանած կուսակցութեանց մէջ։ Պէտք է վստահեցնել ձեր փարիզեան թղթակիցը որ Ուսանողական Միութիւնը ըստ իր ծրագրի հիմնական կէտին քաղաքականութեամբ չզբաղիր եւ չկրնար ունենալ «որոշ կուսակցութեան մը երեւոյթը .բայց ամէն անդամ ազատ է պատկանելու ի՛նչ կուսակցութեան որ ուզէ։ Միութեան անդամակցութեան գըլխաւոր պայմանն է ըլլալ նախ եւ առաջ Հայ, յետոյ Փարիզի մէջ ուսանող.ոչ ուրիշ բան։

Արդէն ջանամ Միութիւնը վերակազմած եւ ամուր հիմերու վրայ հաստատել,տալով որոշ, պատշաճ եւ հիմնական ծրագիր մը (ներկայացուելի Ընդհանուր ժողովի հաւանութեան) որ փոխանակ գրադարանին մէջ ձեռագիր մնալու տպուի, եկող նորերուն բաշխուելու համար եւ ըլլայ ըստ կարելւոյն տեւողական։

Զնայած որ ես ուսանողութիւնս շատոնց աւարտած եմ բայց իբր ամենահին անդամներէն Միութեան՝ ծանօթ ըլլալով անցեալին, չուզեցի երեսուն տարուան հաստատութեան մը վերջնականապէս գոյութենէ դադրիլը եւ փափաքելով պէտք եղած դարմանն ընել, ստանձնեցի վերջի ընդհանուր խառն ուսանողական ժողովի ինձ տուած պաշտօնը՝ նոր ուսանողութեան փոխանցելու համար կազմակերպուած միութիւն մը որ ըստինքեան շարունակութիւնն է նախկինին՝ հիմնուած յամին 1888ին Փարիզ։

Նախագահ
Ի՛. Հ. Բագրատունի Արեգին-Բէկ
(Կնիք
Փ. Հ. Ո. Միութեան)

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԻՆ

Շնորհակալութեամբ կը յայտարարենք Ամերիկայի հրատարակութիւնը քաջալերելու համար մեզի հասած հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

Մ... քաղաքէն Ապրատէր Հայ մը 114 ֆր.։ Տիդրոյիդէն (Ամերիկա) Ռուսեան եկեղեցիներ (Մոզոմեն 51 ֆր. և 50 սենտ. և Յովհաննէս 30 ֆր. և 90 սենտ.) 82 ֆր. և 40 սանտ.։ Փարիզէն վանեցի երիտասարդ մը 10 ֆր. և 50 սենտ. Դիւրասէրէդանէն Գրէգոր) Գասպար Մարտիրոսեան 10 ֆր. և Ֆիլիպվիլէն (Ալժէրի) Մի քալէլեան նը. 10 ֆր.։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՁ ՄԸ ՁԱՆԱՁԱՆ ԼՈՒՐԵՐԷ ԲԱՂՈՒԱԾ

Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներուն պատերազմի մէջ մտնելէն ի վեր ամերիկեան գրադարաններու միութիւնը Ֆրանսա, ամերիկեան բանակին (A.E.F.) ուղարկած է չորս հարիւր հազար (400.000) կտորէ աւելի գրքեր, մինչեւ օգոստոս 1։ Անոնցմէ 69.000ը գտնուած են Y. M. . A.ի, Կարմիր Խաչի, Փրկութեան բանակի (Salvation Army հիւանդանոցներու, զինուորական պաշտօնատուներու եւ Կարմիր Խաչի հիւանդանոց-գնացքներուն մէջ։ Ռազմական փոխադրանաւերով Ֆրանսա հասնող զինուորներ եւս իրենց հետ բերած են 100.000 կտորէ աւելի գրքեր,որուն քսան եւ հինգ հազարը յատկացուած է դարձեալ Կարմիր Խաչին եւ նոյնքան ալ զանազան զինուորական նաւահանգիստ քաղաքներուն։ Այս գրքերու մեծաքանակ պաշարէն կօգտուին եւ Անգլիոյ մէջ գտնուող ամերիկեան զինուորներ։

Փարիզի մէջ վերջերս կազմուած է Ամերիկեան կեդրոնական գրատուն մը որ պիտի ստանձնէ բաշխումի գործը՝ զանազան վայրերու մէջ ունենալով իր տարամադրութեան ներքեւ մասնաճիւղեր։

Ամերիկեան բանակի (Ամերիկա) բոլոր բանակատեղերու վարչութեանց հրաման ուղարկուած է որով կարգիլի բոլոր զինուորներուն օտար բարեկամներու հետ թղթակցելէ, այն նկատումով որ այդ բարեկամ համարուածներ հաւանական է որ թշնամիի բրօքականդ մղելու գործին նպաստեն։ Այսպէս օրէնքը կարգիլէ «մարէն ներ ունենալ այն աղջիկ եւ կամ կին բարեկամները որոնց հետ նախապէս ծանօթութիւն ունեցած չեն։ Նիւ Եօրքի մէջ հաստատուած է Պիւրօ մը որ նամակագիր «մարէն»ներ պիտի ընտրէ զինուորներու հետ թղթակցելու համար։

«Ուրիշ ճակատ»
Հայերը Իրրեւ Դաշնակից

Փարիզեան Daily Mailը իր վերջին խմբագրականներէն միոյն մէջ խօսելով կովկասեան ճակատի ռազմական եւ արդիւնաբերական խիստ շահաւէտ կարեւորութեան մասին, կաւելցնէ. «Մինչեւ կասպից ծով երկարող յարաբերութեան գիծը թրքական հոլդաններու յանձնումէ մը պաշտպանելու համար, պէտք է այդտեղ մեզ հետ ունենանք քրիստոնեայ ցեղի մը աջակցութիւնը, մինչ Պագուի մէջ մեր դաշնակիցները կհանդիսանան Հայերը ( ) եւ տարօրինակ կերպով բաւականաչափ տեղացի Պոլշէվիկներ ալ որոնք նախընտրած են Դաշնակիցներու դատին յաջողութեանը։»

*** Անցեալները ամերիկեան բանակի աւուրոջապահական հատուածէն հրեայ ուսանող մը մօտենալով իր ծանօթ մէկ հայ ընկերոջ, կըսէ. «Հակառակ քու ամբողջ հոգեկան ցաւերուդ եւ անհատական ու ազգային դժբաղդութեանց, դարձեալ քեզ կտեսնեմ երջանիկ ու զուարթ։ արդեօք ի՞նչպէս կարող էք զուարթ լինել։» Ու ձեռքը գրպանը տանելով իր հայ ընկերոջ կուտայ երեսուն եւ հինգ ֆրանգի գումար մը, ըսելով. «Դիմաւորիր քեզ, ա՛ռ այս դրամը եւ ուղարկէ Ամերիկայի Հայերու սկսած մէկ միլիոն տարոյի հանգանակութեան սեղանին, որ ուղարկեն անոնք Կովկաս քո դժբաղդ ազգակիցներուդ համար։ Երանի թէ իմ զինուորական այս փոքրիկ նուէրէս օգտուէին Արեւելքի հայ քրիստոնեայ ազգի բեկորներէ մի քանին։»

Անհա օրինակելի նուիրատուութիւն մը։

Հաւաքեց Ա.ԲՐԱ. ՀԱՅԵԱՆ

Ֆրանսա, 26 օգոստ. 1918

ՌՈՒՍԻԱ

Արխանկէլի հարաւակողմէն 75 մղոն անդին, Վոլկասի երկաթուղիին վրայ Օպէզերսկայայի ճիշդ հիւսիսակողմը գտնուող կարեւոր գիւղ մը որը պոլշէվիկներուն ձեռքերը կը պաշտպանէին, Դաշնակիցներուն ձեռքերէն դրաւուելու սեպհականներուն սկիզբը։ Սեպտ. 7ին Դաշնակիցները մտան Օպէզերսկայա քաղաքը գիրկընդխառն կատաղի կռուէ մը յետոյ, 150ի չափ զերի բռնելով և թշնամիին ծանր կորուստներ պատճառելով։

— Պոլշէվիկները Պետրոգրադի անգլիական դեսպանատունը մտնելով կողոպտած և անգլիական նաւային կցորդ Գրօնին սպաննած են։ Անգլիական կառավարութիւնը հեռագրով պահանջեց Ռուսիոյ արտաքին գործերի ժողովրդական կոմիսար Չիչերինէն անմիջապէս հաստատումներ և սպանութեան մեղսակիցներուն պատժելը. ապա թէ ոչ պոլշէվիկներուն գլխաւորները անձնապէս պատասխանատու պիտի համարուին։ Ասոր համար և օրէնքէ դուրս վիճակի մը մէջ պիտի ճանչցուին բոլոր քաղաքակիրթ ազգերին առջև։

Անգլիական կառավարութիւնը ռուսական հսկողութեան ենթարկեց Լոնտոնի պոլշէվիկական դեսպան Լիդվինոֆը և անոր դեսպանատան 12ի չափ պաշտօնատարները։ Արդէն Լիդվինոֆ և իր երկու պաշտօնեաներ Գրիքսդոնի բանտը տարուած են։

— Զէքօ Սլովագները Նիժնի Նովկորոտ քաղաքի դուռները հասած են։ Պետրոգրադի վարչութիւնը որ հոն փոխադրուած էր, անկէ ալ փախեր է դէպի Մոսկվա։

— Վլատիվոստոքէն պաշտօնապէս հեռագրուած է սեպտ. 9ին թէ ճապոնցի զօրքեր գրաւեցին Սիպերիայի թապարովսք քաղաքը ուր բազմաթիւ պոլշէվիկ զօրքեր ղրկուած էին դիմադրութեան համար։

(1) Ընդգծումը իմս է։ Ա.ԲՐԱ. Հ.

ԱՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՆՋԱՏՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Արպատականի անջատման խնդիրը լուրջ մտահոգութեան առարկայ է դարձել Թեհրանի կառավարական շրջաններում։ Արդիւնքը եղել է այն, որ իշխանութեան ղեկը, որ մերթ կառավարութեան ու մերթ քաղաքական կուսակցութիւնների ձեռքն էր դանուում, վերջնականապէս անցել է կառավարութեան ձեռքը։

Վերջինս վճռել է իր տրամադրութեան տակ եղած բոլոր միջոցները գործադրել Պարսկաստանի անկախութեան համար այդ կորստաբեր քայլի դէմ։ Թեհրանում կազմուում է բախտաբների մի զօրամաս, որ Թաւրիզ է ուղարկուելու, Արպատականի անջատման թէ՛ արտաքին և թէ՛ ներքին ոտնձգութիւնները խանգարելու համար։

(Հորիզոն)

ԶԷՔՕ—ՍԼՈՎԱԳ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Զէքո Նորակազմ բանակը այժմէն իսկ կը կուռի երեք ճակատների վրայ։ Ֆրանսայի մէջ 5000 մարդ արդէն ռազմագիծերն են, 5000 ալ կը պատրաստուին անոնց միանալու. ասկէ քանի մը շաբաթ յետոյ այս թիւը գրէթէ պիտի կրկնապատկուի։ Իտալիայի մէջ անոնք 20000ի չափ կան։ Ռուսիայի մէջ անոնց զօրագունդը 60-80000 մարդ կը հաշուուի։ Ամենէն չափաւոր թիւերն առնելով իսկ, արդէն կունենանք 100,000 Զէքօ Սլովագ կըռուողներ։ Նոյնիսկ հիմակուան կոիւներին մէջ այսպիսի ոյժ մը աննշան բան մը չէ։ Զէքօ—Սլովագ զօրագունդերը կամաւորներէ միայն կը բաղկանան. ասոնք ընտրեալ խումբերն են, վարժուած պատերազմի յոգնութիւններին, ոգևորուած ներմ հաւատքով մը, ոտքի կանգնած խանդավառութեամբ մը որը այնքան ծանր փորձութիւններ կրած և կարգապահութեան ենթարկած են առանց դայն ընկճելու։ Իտալական պաշտօնական զեկոյցները յիշատակած են այն դիւցազնական մասնակցութիւնը որ անոնք ունեցած են զօրավար Տիազի չահած վերջին յաղթութիւններին մէջ։ Ֆրանսայի մէջ, ինչպէս յիշեց Հանրապետութեան Նախագահը, չորս տարիէ ի վեր «Ֆլանդրիի, Բիքարտիի, Շամբայնի մէջ չէիր կամաւորները ամենէն գեղեցիկ յիշատակութիւնները (citation) ստացած են և արժանացած ամենէն փառապանծ վարձատրութիւններու»։ Առաջին օրէն իսկ անոնք վերստին ցոյց տուած են հերոսական յատկութիւնները այն Հիւսեանններին որոնք 15րդ դարին մէջ Ժան Զիսքաի, Բրոքորի և Ժորժ տը Բոսիէրատի հրամանատարութեան տակ փախուստի կը մատնէին գերման խաչակիրները և սարսափ կը տարածէին Գերմանիայի մէջ։ Դանուբէն մինչև Պալտիկ։ Ռուսիայի մէջ, Զէքօ—Սլովագ լեգիոնները, որոնց ի զուր փորձեցին յաղթահարել պոլշէվիզների յիմարութիւնները, կը ծառայեն իրենց միացման կեդրոն մը այն տարրերին որոնք կը կազմակերպեն ազգային դիմադրութիւնը։ Եթէ մենք գիտնանք ժամանակին օգնութիւն հասցնել իրենց, անոնք պիտի վերահաստատեն արևելեան ռազմաճակատ մը։

Աւստրիայի մէջ Դաշնակիցների յաջողութիւնները իսկ արձագանգ մը պիտի ունենան Սլաւներին մէջ որոնք պիտի փութացնեն աւստրահունգարական միապետութեան քայքայումը։ Պոհեմիայի, Մորավիայի և հիւսիսային Հունգարիայի լեռնային մասերին մէջ Չէխերը և Սլովագները որոնք միևնոյն ժողովուրդի երկու ճիւղերն են և որոնք կը խօսին միևնոյն լեզուն հպիւ բաժնուած գաւառաբարբառի մէկ քանի աննշան տարբերութիւններով, կը կազմեն մօտ 9 միլիոն բնակիչների խմբաւորում մը։ 1914էն առաջ աւստրահունգարական միապետութիւնը կազմող բոլոր երկրամասերին մէջ ամենէն աւելի հարուստ և գործունեայն եղած է Պոհեմիան։ Ոչ մէկ տեղ հողագործութիւնը նոյնքան յառաջացած, ճարտարարուեստը նոյնքան տարածուած և հարստութիւնը աւելի ընդհանրացած է։ Մանաւանդ — և այս կէտ մըն է որ մասնաւորապէս անհրաժեշտ է նշանակել — ոչ մէկ տեղ կրթութիւնը նոյնքան տարածուած և զարգացած է։ Գերմանիայի մշտակայ սպառնալիքը ներմ հայրենասիրութիւն մը տարածած է երկրին մէկ ծայրէն միւսը։ Երբ ինդիրը ազգային շահերին վրայ կը դառնայ, դասակարգերի հակառակութիւնները և կուսակցութիւնների կռիւները անմիջապէս կը դադրին։

Ամենէն յառաջադէմ ազգերը որոնք պատերազմէն առաջ սորված էին ճանչնալ գերման սոցիալդեմոկրատիայի լիբ հպարտութիւնը, գիտեն թէ անկախութիւնն է ընկերային զարգացման պայմանն ու երաշխիքը և թէ Գերմանիայի զինուորական յաղթանակը իրեն հետ բերելով իր դրացիների տնտեսական ստրկութիւնը, նըեւաստութեան և թշուառութեան պիտի դատապարտէ ժողովրդական զանգուածները։ Երկար ու անողոք փորձառութիւն մը սորվեցուցած է թէ ուրիշ ցեղի մը իշխանութեան տակ գտնուիլը ի՛նչ կարժէ նիւթական և բարոյական տեսակէտներով։

Չէխերը կը սոսկային պատերազմէն, որովհետև անոնք հասած էին քաղաքակրթութեան այնչափ յառաջացած բարձր աստիճանի մը որ առանց սարսուռի չէին կրնար նայիլ պատերազմի հետևանքը լինելիք զոհողութիւններին և սարսափելի դործերին։ Անոնք ալ մեզի պէս ամէն բան բրին յարաբերութիւնների խզումին առաջն առնելու համար։ Իսկ այն օրէն սկսած երբ պատերազմը ծագեցաւ Գերմանների և Մաճառների արիւնռուշտ խելագարութեամբը, անոնք վճռեցին մինչև ծայրը յառաջ տանիլ կռիւը։ Մեզի պէս անոնք ալ կուզեն որ այսպիսի գարշելի սճիրների վերադարձը անկարելի դառնայ այսուհետև։ Մեզի պէս անոնց ալ մտքէն չանցնիր անդամահատել կամ ճնշել Գերմանիան, այլ կուզեն սանձել անոր փառասիրութիւնները և զսպել զազանային բընազդները։ Այնչափ լաւ կը ճանչնան Գերմանիան որ չեն կրնար հաւատալ անոր կեղծանոյշ խօսքերին և գիտեն թէ ինչ կարժեն անոր համար ամենէն հանդիսաւոր խոստումները. ան խելքի կուգայ միայն այն տաեն երբ իր նախճիրների արդար պատիժը կը կրէ։ Պէտք է որ անոր զոհողութիւնը չափչափուի և ան դադրի իրրև արքաղնասուրբ իրաւունքներ ճանչնալէ իր ամենէն վայրագ քմահաճոյները և իր ամենայիմար յաւակնութիւնները։

Իրողութիւնը ցոյց տուաւ որ Գերմանիային բռնաշապիկ (camisole) հագցնելու համար ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութեան միութիւնը պէտք է եղեր։ Բարիզալուտ մաղթենք նոր կռուողներին, Զէքօ-Սլովագներին, որոնք մեզ կը բերեն իրենց աջակցութիւնը։ Զէքօ-Սլովագները իրենց արամագրած ոյժով, աւստրահունգարական աշխարհին մէջ իրենց գրաւած գիրքով և արևելեան Եւրոպայի մէջ իրենց կատարելիք դերով, իրենց դրամական միջոցներով, մեր արամագրութեան տակ արդէն դրուած իրենց կամաւոր զօրքերի թուով և իրենց հայրենասիրութեան անխախտ ամրութեամբը եղակիօրէն թանկագին դաշնակիցներ պիտի լինին մեզ համար։ Անոնք երկար տարիներէ ի վեր կը ճանչնան աւստրագերմանական դաւերի հնարքները և մենք վստահ ենք որ չեն բռնուիր Զէրնինի և Գիւլիմանի ծուղակին մէջ։

Այն բոպէին որ անոնք տեղ կը բռնեն մեր ռազմագիծերին մէջ, ողջունենք զիրենք այն աղաղակով որ մեր գիմադիսդները լաւ գիտեն. «Նա զտար, Na zdar!» որ այսօր կարելի է թարգմանել այսպէս. «Դէպի յաղթանա՛կ»։

Էրնէսդ ՏԸՆԻՍ
Դասախօս Սորպոնի
(Le Sémaphore de Marseille)

ՏԵՂԱԿԱՆ

Առաջիկայ կիրակի օր (սեպտ.15) Մարնի պատմական յաղթանակի 4րդ տարեդարձի հանդէսը պիտի կատարուի Մարսէյլի մէջ հայրենասիրական ընկերութիւնների կողմէն։ Այս տարի ևս Մարնի մէջ կրկնուած ֆրանսական փառապանծ յաղթանակները որոնց շնորհով Պոշերը արգիլուեցան Փարիզի մօտենալէ, աւելի մեծ նշանակութիւն և վեհութիւն մը կուտան Մարնի յիշատակներին։

Կը լսենք թէ «Հայ երիտասարդաց Միութիւն»ը շքեղ ծաղկեպսակ մը նուիրելով Մարնի հերոսների յիշատակին, այս տարի ևս պիտի մասնակցի այդ առթով կիրակի օր լինելիք հանդիսաւոր թափօրին, իրեն հետ ունենալով նաև Մարսէյլի Հայ գաղութի անդամները։

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԻ ՄԷՋ

Պուլկարիայէն Միւս հասած լուրեր կիմացնեն որ ծանր դէպքեր և անկարգութիւններ ծագած են Պուլկարիայի զանազան քաղաքներին մէջ։ Ժողովուրդը դժգոհ է կառավարութենէն։ Ապստամբական շարժումներ կը նկատուին։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պէլժիկի Իբրը քաղաքէն մինչև Ֆրանսական Ռէմս (Reims) քաղաքը տարածուող ամբողջ ռազմաճակատին վրայ, որ 300 հազարամէջրի չափ է, Գերմանիայի զահաժառանգ իշխանին և Պաւիէրայի զահաժառանգ Ռիւբրէշտ իշխանին հրամանատարութեան տակ գտնուող գերման զօրաբանակները յուլիս 15էն ի վեր կրեցին թէ ամեն օր պաշտութիւններ կրելով կը նահանջեն կամ նոր նահանջների պատրաստութիւններով կզբաղին, չենթարկուելու համար անդարմանելի մեծ աղէտի մը։

Իրենց նահանջի միջոցին ճանապարհէն կրակի կուտան իրենց մթերքների մեծ մասը, ժամանակ չունենալով զանոնք տեղափոխելու։ Բայց անհարկի չարիքներ գործելու և իրենց վայրագ բնաւորութեան յաղուրդ տալու համար, ժամանակ կը գտնեն իրենց թոցած գիւղերէն շատը հրդեհելու, բարբարոսաբար քանդելու և կործանելու բնակիչների տունները ու հանրային շէնքերը եկեղեցիներ։ Այս կերպով կը յուսան նաև ուշացնել Դաշնակիցների յառաջացումը, դժուարացնելով ապատման պարէն գտնելը իրենց վերագրուած տեղեր։ Սակայն ֆրանսական ամերիկեան զօրքերը հետապնդելով փախչող Գերմանները, յաջողեցան վէճ գետակն ալ անցնիլ և յառաջանալ մինչև 30 հազարամէջրը, անցած հինգշաբթի օր, և գրաւեցին այն պաշտպանողական գիրքը որը գրաբրէնը (Գերմանիայի գահաժառանգ իշխանը) հաստատած էր Մարնի ի նահանջէն յետոյ։

Դաշնակիցների օդաչու գործունէութիւնն ալ, մանաւանդ այս տարի աւելի կատարելագործուած է իր մասնակցութեամբ մեծ դեր կը կատարէ թշնամի գիրքերի գրաւման և կռիւների յաջողութեան մէջ։

Անգլիացիները կը շարունակեն յառաջանալ։ Սեպտ. 2ին ամբողջովին իրենց ձեռք անցունելով Սպարգեսի հարաւակողմը Տրոգուր-Քէանտ (Drocourt-Quéant) գծին վրայ թշնամին ունեցած պաշտպանողական գիրքերը, ստիպեցին անոր յետքաշուիլ ամբողջ ճակատէն, ծանր կորուստներ կրելէ և 10.000ի չափ գերի։ Անգլիացիների ձեռքը թողնելէ յետոյ։ Գերմանները մէկուկէս տարի ի վեր աշխատած և կատարելագործած էին իրենց այդ պաշտպանողական գիրքը որ հզօր խաչքդատ մը կը կազմէր թշնամիի յարձակման դէմ։

Այսպէս Անգլիացիները թափանցեցին նաև Հինդէնպուրկի ծրագրի համեմատ կազմուած պաշտպանողական պահեստի գիծէն ներս, մէկ կամ թերեւս ցարդ մի քանի կիլոմէտրի վերայ։

Յուլիս 18էն մինչև օգոստոս 31 Դաշնակիցների ձեռքն ինկած գերիների թիւը կը հասնէր արդէն 128.302ի, որոնցմէ 2.674ը սպառնոց վրայ հետզհետէ կուգան այժմ նորեր ալ։ Սեպտեմբերի առաջին շաբաթին մէջ, միայն Անգլիացիներուն բռնած գերիներուն թիւը 19,000 կանցնի։ Իսկ վերոյիշեալ ժամանակաշրջանին մէջ դաշնակիցների գրաւած թղանթներուն թիւը 2000ը կանցնի։

Ամերիկեան զօրքերը հետզհետէ կը յառաջխաղեն իրենց գծի վրայ։ Սեպտ. 4ին գրաւեցին Պագոշ, Բէլլը. Ֆիամէթ, Պալիէս, միանգամայն բազմաթիւ գերիներ և միջոցներ ձեռք անցունելով։

ՏՆՕՐԷՆ — ԽՄԲԱԳԻՐ
Ս. ՓՈՐՓՈՒՂԱԼԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայերէն Տպարան Ս. Փորբուղալեան
Le Gérant : François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi